

Helsehistorie i Padova og Venezia

Helsehistorisk forums studietur 22.–25. april 2024

Michael 2024; 21: 271–275

doi:10.5617/michael.11457

Helsehistorisk forum arrangerer studieturer til inn- og utland. Utenlandsturen i 2024 gikk til Padova og Venezia. Byene har en rik medisinsk historie, og ordene lasarett og getto stammer herfra.

Universitetet i Padova ble etablert i 1222 av studenter og lærere fra universitetet i Bologna fordi de ønsket mer akademisk frihet. Det regnes som det femte eldste universitetet i verden etter Bologna, Oxford, Cambridge og Salamanca (1). Undervisningen av medisinstudenter kom i gang omkring 1250.

Et stort gjennombrudd skjedde i 1594 da man bygde verdens første permanente anatomiske teater (figur 1). Her kunne man vise disseksjoner for opptil 250 tilskuere av gangen. Det var lys kun rundt kadaveret, og studentene sto tett i tett oppover i de seks etasjene og fulgte med når professoren åpnet kroppen. Det var solide rekkverk på hver etasje slik at tilskuerne ikke skulle falle ned. Det er 14 meter fra gulv til tak. Teateret var i bruk fram til 1870-årene og er nå museum.

Men disseksjon hadde kommet i gang lenge før teateret ble bygd. Den mest kjente anatomen er Andreas Vesalius (1514–1564). I 1543 publiserte han det banebrytende anatomiske atlaset *De humani corporis fabrica* (Om oppbyggingen av den menneskelige kroppen). Det ble starten på moderne anatomi og en viktig grunn til at Padova kalles den moderne anatomiens vugge (2). Det finnes fremdeles over 700 eksemplarer av de to første utgavene fra 1543 og 1555 som Vesalius selv hadde oppsyn med, ett av dem i Nasjonalbiblioteket i Oslo (3).

Medisinske museer

I Padova er det to medisinhistoriske museer. Det ene er oppkalt etter Giovanni Battista Morgagni (1682–1771), en annen av byens store sønner,

Figur 1. Det anatomiske teater i Padova var det første i sitt slag i verden. (Foto. Wikimedia Commons.)

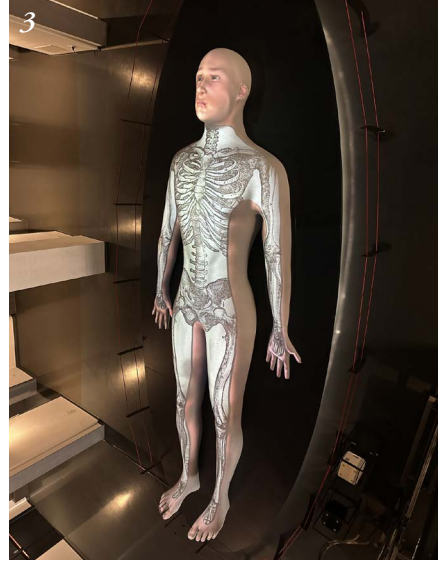
som gjerne omtales som patologiens far. Museet er fullt av patologisk-anatomiske preparater og er ikke anbefalt for barn, gravide og nervesvake (4)!

Det andre museet er nytt, etablert i 2015, og kalles Musme, *Museum of the History of Medicine*. Det holder hus i en bygning fra 1400-tallet, som rommet byens første sykehus. Sykehuset ble etablert i 1414 og var åpent for alle. I andre halvdel av 1500-tallet fikk medisinstudenter for første gang i verden lære klinisk praksis ved sykesengen. Sykehuset holdt det gående til 1798 da det ble erstattet av et nytt.

Ifølge hjemmesiden revolusjonerer Musme konseptet med et vitenskape-
lig museum ved å kombinere historie og teknologi (figur 2–4) (5). Det er
en hybrid mellom tradisjonell utstilling og et moderne vitensenter. Det gjør
Padovas første sykehus til et moderne pedagogisk, interaktivt helsemuseum.

Botanisk hage

Når man drar til Padova, hører det med å besøke *Orto Botanico*, som er verdens første akademiske botaniske hage, etablert i 1545. Det representerer på mange måter starten på botanikken som vitenskap. Behovet oppsto fordi man trengte medisinske planter til undervisning og forskning.

Figur 2–4. Det medisinhistoriske museet Musme i Padova er en kombinasjon av tradisjonell utstilling og et moderne vitensenter. (Foto figur 2 og 3 Erlend Hem, figur 4 Frank Høifødt.)

Figur 5. Scuola Grande di San Marco er både sykehus og museum. Hvem skulle trodd at dette er fasaden til et moderne sykehus? (Foto Erlend Hem.)

Hagen har fremdeles sitt opprinnelige preg med en sirkulær kjerne som symboliserer verden, omringet av vann. Den indre delen er inndelt i fire kvadranter. Hagen har over 6000 planter og 3500 arter (spesies) og står på Unescos verdensarvliste (6). Den eldste planten er en palme fra 1585 som kalles Goethe-palmen, fordi forfatteren omtalte den i et av sine verker.

Venezia

Venezia har vært mye plaget med pest. Man regner med at 26 pestepidemier herjet byen frem til den siste i 1631. Ordet lasarett kommer herfra. Det eldste lasaretet vi kjenner, ble opprettet på begynnelsen av 1400-tallet på en øy utenfor byen. Der lå et karantensykehus for pestsyke. Nettopp i Venezia, som hadde en livlig sjøforbindelse til Orienten, var det stort behov for et slikt sykehus (7).

Vi besøkte dagens sykehus, som bærer navnet *Scuola Grande di San Marco*. Turister som kommer hit, blir gjerne forbauset over å finne to kirker ved siden av hverandre. Men den ene bygningen er ikke en kirke, men et sykehus (8) (figur 5). Institusjonen har røtter tilbake til 1260. Nå finnes nesten alt av moderne medisinsk kompetanse her.

I Venezia ligger også *Il Ghetto*, et område der jødene i byen ble tvunget til å bo fra 1516. Ordet ghetto stammer herfra. Napoleon gjorde slutt på gettoen i 1797, og jødene ble mer integrert i byen. Området er fortsatt et senter for jødisk liv (9). Vi så mange snublesteiner og en minneplakett om to deportasjoner til konsentrasjonsleirer under andre verdenskrig.

Styret i *Helsehistorisk forum* samarbeider om de helsehistoriske studieturene med Norsk kunstformidling ved reiseleder Dag Brynildsen (10). Kunsthistoriker dr.art. Frank Høifødt var som vanlig en engasjerende faglig fører for de 30 deltakerne. Interessen er så stor at turen gjentas for en like stor gruppe i september 2024.

Studieturen våren 2025 går til Salamanca med La Alberca og Ávila i Spania.

Litteratur

1. *List of oldest universities in continuous operation*. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_oldest_universities_in_continuous_operation (5.5.2024).
2. Porzionato A, Macchi V, Stecco C et al. The anatomical school of Padua. *The Anatomical Record (Hoboken)* 2012; 295: 902–916. <https://doi.org/10.1002/ar.22460>
3. Margócsy D, Somos M, Joffe SN. *The Fabrica of Andreas Vesalius: A worldwide descriptive census, ownership, and annotations of the 1543 and 1555 editions*. Leiden: Brill, 2018.
4. *Morgagni museum of human anatomy*. <https://www.musei.unipd.it/en/morgagnimuseum/visit> (5.5.2024).
5. *The museum of history of medicine in Padova*. www.musme.it/en (5.5.2024).
6. *Botanical Garden (Orto Botanico), Padua*. UNESCO World Heritage Centre. <https://whc.unesco.org/en/list/824> (5.5.2024).
7. Hem E. Lasarus, lasarett og lasaron. *Tidsskrift for Den norske legeförening* 2012; 132: 701. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.11.1498>
8. Alzetta M. The St. John and Paul hospital in Venice. *Journal of Medicine and the Person* 2010; 8: 137–139. <https://doi.org/10.1007/s12682-010-0067-1>
9. *Venetian Ghetto*. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Venetian_Ghetto (5.5.2024).
10. Hem E. Gammelt og nytt i Basel. *Helsehistorisk forums studietur* 24.–27. april 2023. *Michael* 2023; 20: 414–419. [Gammelt og nytt i Basel](https://doi.org/10.1007/s12682-010-0067-1) (5.5.2024).

Erlend Hem

erlend.hem@medisin.uio.no

Erlend Hem er instituttssjef i Legeforskningsinstituttet, professor ved Universitetet i Oslo, styreleder i Helsehistorisk forum og redaktør i Michael.